

ФОРМИ НА ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ В ЧЕРНОМОРСКИЯ РЕГИОН

Константин Пудин*, kpoudin@unwe.bg

FORMS OF ORGANIZED CRIME IN THE BLACK SEA REGION

Konstantin Poudin, kpoudin@unwe.bg

***Summary:** The Black Sea region has many specifics, which are determined by its geographic characteristics, the historical development of the countries situated in it (Bulgaria, Georgia, Russia, Romania, Turkey, and Ukraine) and its immediate proximity (Armenia, Azerbaijan, Greece, and Western Balkan countries), their current socio-economic development, and most of all their ethnic, religious and cultural background. Many and diverse interests could be observed in the Black Sea region. Some of them unite the states in it, whereas others are a basis of contradictions between them. One of the interests that should unite the efforts of the countries in the region is the fight against organized crime. This phenomenon has a variety of forms, such as: drug trafficking, trafficking in human beings, migrants smuggling, arm trafficking etc. Organized crime is one of the main threats to the security of modern society. It seriously endangers the interests of the states, violates the rights of their citizens. This paper is dedicated to this problem.*

Key words: Security, Organized Crime, Black Sea Region

* Авторът е доктор по икономика и управление. Доцент в катедра „Национална и регионална сигурност“, УНСС.

Въведение

Черноморският регион представлява изключително интересен обект за изследване от гледна точка на регионалната, европейската и международната сигурност. Той притежава редица особености, които се определят от природо-географските му характеристики, историческото развитие на държавите в него (България, Грузия, Русия, Румъния, Турция, Украйна, а също нямащите пряк излаз на Черно море, но свързани с него Армения, Азербайджан, Гърция, Молдова, Албания, републиките на бивша СФР Югославия), степента на съвременното им социално-икономическо развитие и най-вече от техния етнически, религиозен и културен облик.

Организираната престъпност е една от основните заплахи пред сигурността на съвременното общество. Тя сериозно застрашава интересите на държавите, нарушава правата на техните граждани. Ето защо борбата с нея трябва да бъде основна задача пред националните правителства и международните организации, а сътрудничеството и прилагането на комплексен подход са сред основните начини за нейното изпълнение.

Акцентът в настоящия текст е поставен върху формите на организирана престъпност, които съществуват и се развиват в Черноморския регион. Целта е да бъдат представени най-силно застъпените престъпни дейности като бъдат открити тенденциите в тяхното развитие през последните години. Проучени са различни източници, в т.ч. статистическа информация от национални и международни източници, анализи по проблема и др.

Темата за тероризма, която е пряко свързана с темата за престъпността, не е засегната в настоящата разработка. Проблемите за корупцията и прането на пари, които също имат отношение към нея, не се разглеждат.

1. Сигурността в Черноморския регион

Черноморският регион, респективно неговата сигурност, е изключително интересен най-малко по две причини. Първо, в него е разположена нашата страна – Република България. Поради това националната ни сигурност в голяма степен зависи от цялостното състояние на сигурността в региона. Второ, в него се намира един от най-големите играчи на международната сцена, имащ своите инте-

реси и стремящ се към тяхната реализация на всяка цена – Руската федерация.

Спецификата на Черноморския регион по отношение на сигурността както в миналото, така и днес се определя от няколко неща, в т.ч.: кръстопътното му географско положение (мост между три континента); граница между две религии и култури; етническо разнообразие; наличие на държави с различни запаси от стратегически ресурси, икономически потенциал, политическа тежест в международните отношения и вътрешнополитически системи; близост до региони, отличаващи се с висока конфликтност (Близък Изток, Южен Кавказ, Западни Балкани и т.н.); граница между НАТО и Русия и др. Фактът, че Черно море е вътрешноконтинентално море, оказва влияние върху отношенията между държавите в него и придава допълнителна специфика на регионалната сигурност в тази част на света.¹

Всяка от шестте държави, които имат пряк излаз на Черно море, притежава характеристики, изграждащи цялостната картина на сигурността в региона. България и Румъния са бивши комунистически страни, тръгнали по пътя на демокрацията след 1989 г. и споделящи евро-атлантическите ценности. Те стават членове на НАТО през 2004 г. и на ЕС през 2007 г. За разлика от България, в която съществуват силни симпатии по отношение на Русия, в своята история Румъния не винаги е била в добри отношения с Източния колос и е търсела сближаване със западните държави – най-вече Франция. България е бедна на стратегически суровини – нефт и газ. Румъния притежава запаси от нефт.

Разположена между НАТО и Русия, територията на Украйна се явява естествен буфер между тях и пресечна точка на интересите им. Това междинно положение и редица особености на населението, в т.ч. в етническо и религиозно отношение, са предпоставка обстановката в страната да се поддава лесно на дестабилизиране. Вече няколко години в Украйна се води гражданска война. Наблюдава се политическа нестабилност. Обстоятелства, които неминуемо влияят върху сигурността на целия Черноморски регион.

¹ Пудин, К., 2017, „Влияние на идеологията на пантюризма върху отношенията в Черноморския и съседните региони“, В Сборник научни трудове Конференция „Глобални заплахи и интегрирана сигурност. Сигурност в Черноморския регион“, организирана от департамент „Национална и международна сигурност“ на НБУ, проведена на 19.05.2017 г., с.336-345

Със своята територия, природни богатства, военна и икономическа мощ Русия е най-големият играч в региона на Черно море. Както в миналото, така и днес той е бил от първостепенна важност за нея. Тя е не само регионален лидер, но играе водеща роля в международните отношения.

Грузия е най-малката по територия страна с излаз на Черно море. Тя има превратна история, която тясно се преплита с историята на Русия. През 2008 г. между двете държави се води война (Войната в Южна Осетия). Грузия се опитва да провежда независима прозападна политика и се стреми към членство в евро-атлантическите структури.

Турция е единствената мюсюлманска държава в региона, имаща пряк излаз на Черно море. Нейната територия се явява естествен мост между Европа и Азия. Страната притежава втората по численост армия в НАТО, както и сериозен икономически потенциал. Всичко това, подплатено със спомена за имперското ѝ минало, поражда амбиции в ислямистките лидери в Анкара тя да разширява влиянието си и от регионална сила да се превърне в нещо повече.

Освен шестте държави, които имат излаз на Черно море, както беше посочено, към този регион се отнасят Армения, Азербайджан, Албания, Гърция, Молдова и Сърбия. Дванадесетте са членове на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество – ОЧИС (BSECO). Армения, Азербайджан и Молдова имат общо съветско минало, но и много различия помежду си. Армения е християнска страна. След обявяване на своята независимост в началото на 90-те години, Армения и Азербайджан водят война в населения с етнически арменци анклав Нагорно-Карабах. Той се явява обект на противоречия и до днес. Страната провежда политика на тесни връзки с Руската федерация. Участва в доминираните от Русия Организация на договора за колективна сигурност и Евразийски икономически съюз.

Азербайджан е страна, богата на нефт и природен газ. Факт, който ѝ дава добри възможности за развитие. Много от надеждите за диверсификация на енергийните източници за ЕС се възлагат на проекти, в които износител е именно Азербайджан. Страната се стреми да поддържа добросъседски отношения с Русия и е член на Общността на независимите държави (ОНД). Тя има много добри отношения и с Турция, както на двустранна, така и на многостранна основа. Така например през 1993 г. е подписано споразумение, с което се създава

Международната организация за тюркска култура (TURKSOY), която някои определят като ЮНЕСКО в тюркския свят. Съ-учредители на организацията са Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Туркменистан, Турция и Узбекистан. На Деветата среща на държавните ръководители на тюркскоговорящите страни, състояла са на 3 октомври 2009 г. в Нахичеван, е подписано споразумение (т.нар. Нахичеванско споразумение), с което се създава Съвет за сътрудничество на тюркскоговорящите страни.

Молдова е бивша съветска република, обявила своята независимост през 1991 г. Тя е една от най-бедните държави в Европа и в нея често се наблюдават вътрешнополитически кризи и нестабилност. Подобно на многократно по-голямата Украйна, външнополитическата ориентация на страната е силно зависима от близостта ѝ и историческата обвързаност с Русия. Друг партньор се явява Румъния, която е част от ЕС. Две трети от молдовците са с румънски произход. Езиците в Молдова и Румъния са почти идентични и двете страни имат общо културно наследство.

Гърция е член на НАТО от 1952 г. През 1981 г. страната се присъединява и към Европейската икономическа общност, днес ЕС. Макар и преживяваща сериозни икономически сътресения през последните години, тя си остава водеща държава на Балканите, желан съюзник от страна на по-богатите държави от Западна Европа и привлекателно място за икономическа миграция за гражданите на съседните ѝ държави.

Сърбия и Албания са страни, кандидати за членство в ЕС. Албания е член на НАТО от 2009 г. Страната има излаз на Адриатическо море. През територията ѝ преминава т.нар. Коридор № 8, който свързва Черно и Адриатическо море.

В Черноморския регион попадат още бившите югославски републики Босна и Херцеговина, Македония, Черна гора и Словения. Последните две са държави-партньори в различни инициативи в рамките на ОЧИС, а Хърватия е със статус на наблюдател към същата организация.

Въпреки различните интереси, които всяка от държавите в Черноморския регион има и отстоява, съществуват и много общи предизвикателства, пред които всички те са изправени. Едно от тях е свързано с противодействието на различните форми организирана

престъпност, които се развиват в региона. За това благоприятства географското положение, а също социално-икономическите и политическите особености в отделните държави.

Съгласно чл. 4 на Устава на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество една от областите на сътрудничество е именно борбата с организираната престъпност, незаконния трафик на оръжие, наркотици, радиоактивни материали, всички актове на тероризъм и незаконна миграция.

На ниво институции съществуват форми на сътрудничество между държавите в Черноморския регион, чиято цел е противодействие на престъпността. Сред тях е Черноморски форум за сътрудничество (BSCF). Той е създаден по силата на споразумение, подписано през 2007 г. между агенциите за граничен контрол на шестте държави с излаз на Черно море. Основни форми за сътрудничество в рамките на Форума са: обмен на информация, работни групи по конкретни теми, съвместни учения. Освен в противодействие на престъпността тази форма на сътрудничество е насочена и към провеждане на спасителни операции, предотвратяване на последствия от замърсявания, незаконен риболов.

2. Тенденции в развитието на организираната престъпност

Ефектът от дейността на организираната престъпност е подчертано отрицателен. Той е свързан със сериозно нарушаване на основни човешки права. Например трафикът на хора нарушава правото на живот, свобода и лична сигурност, прокламирани в чл. 3 на Всеобщата декларация за правата на човека. Тази престъпна дейност е в противоречие с чл. 5 на същия документ, съгласно който никой не трябва да бъде подлаган на изтезания или на жестоко, нечовешко или унижително третиране.

Организираната престъпност застрашава интересите на държавата. Тя води до намаляване на сигурността в нея и оттук до нестабилност – социална, икономическа, политическа. Съпътствана е и от други вторични форми на престъпност – пране на пари, корупция и т.н. Често пъти с действията си организираните престъпни групи застрашават екологичното равновесие в определени територии.

Организираната престъпност предполага наличието на група от няколко лица. Широко прието е, че минималният им брой е три.

Тази група съществува във времето и преследва определени цели. Това най-често са генерирането на приходи по престъпен начин и/или придобиването на власт.

Съгласно чл. 2 от Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и протоколите към нея „Организирана престъпна група“ означава структурирана група от три или повече лица, съществуваща в определен период от време и действаща в съгласие с цел извършване на едно или повече тежки престъпления или нарушения установени в тази Конвенция, за получаване, пряко или косвено, на финансова или друга материална облага.

В Наказателният кодекс на Р България, чл. 93, е посочено, че под „Организирана престъпна група“ следва да се разбира структурирано трайно сдружение на три или повече лица с цел да вършат съгласувано в страната или чужбина престъпления, за които е предвидено наказане лишаване от свобода повече от три години...

Други характеристики на организираните престъпни групи могат да бъдат (без да са задължителни): разпределение на ролите и задачите на всеки участник в нея; използване на някаква форма на вътрешна дисциплина и контрол; използване на насилие или други средства, подходящи за сплашване за постигане на целите; упражняване на влияние върху политиката, медиите, публичната администрация, правоприлагането, правораздаването или икономиката чрез корупция или други средства; използване на търговски или бизнес-подобни структури; ангажиране с пране на пари; работа на международно ниво.

Една от първите дефиниции на понятието „организирана престъпност“, залегнали в националните законодателства на страните, е тази в *Част F – Дефиниции* на щатския Закон за контрол над престъпността в омнибусите и безопасността на улицата от 1968 г. Тя гласи: *„Организирана престъпност означава незаконна дейност на членове на високо организирано, дисциплинирано сдружение, ангажирано с доставката на незаконни стоки и услуги, включително, но не само, хазарт, проституция, лихварство, наркотици, рекет и други незаконни дейности на членовете на това сдружение.“*²

През 2013 г. ЕВРОПОЛ докладва за наличието на най-малко 3 600 международно действащи организирани престъпни групи (ОПГ) в ЕС.

² The US Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968, Title I – Law Enforcement Assistance, Part F – Definitions, Sec. 601

В SOCTA (Serious and Organized Crime Threat Assessment) 2017 ЕВРОПОЛ идентифицира около 5 000 международни ОПГ, които се разследват в ЕС. Това увеличение е следствие преди всичко от далеч по-добрата разузнавателна картина. То е и индикация за промени в криминалните пазари и появата на по-малки групи и на отделни престъпни предприемачи, ангажирани с определени престъпни дейности, особено такива, които се извършват онлайн.³

Около 45% ОПГ, които са докладвани в SOCTA през 2017 г., са ангажирани с повече от една престъпна дейност. Делът на тези поли-криминални групи се е увеличил драстично в сравнение с 2013 г.⁴ ОПГ действащи в повече от три държави представляват 70% от ОПГ, действащи на международно равнище. В повече от седем държави действат едва 10% от тези групи.

Отново според доклада на ЕВРОПОЛ повече от 1/3 от ОПГ в ЕС са ангажирани с производството и дистрибуцията на наркотици. Други ключови престъпни дейности са организирани престъпления срещу собствеността, каналджийство, трафик на хора, акцизни измами.⁵

В публикацията на Офиса на ООН за наркотиците и престъпленията „Глобализация на престъпността (Оценка на заплахата от международната организирана престъпност)“, като основни форми на организираната престъпност са разгледани: трафик на хора, каналджийство, трафик на наркотици, трафик на оръжие, трафик на природни ресурси, фалшифициране на стоки, пиратство, киберпрестъпления.⁶

Във вече споменатия доклад на ЕВРОПОЛ от 2017 г. като основни престъпни дейности в ЕС са анализирани и оценени десет основни направления: киберпрестъпления, трафик на наркотици, посегателство върху лично имущество, трафик на хора, фалшификация на валута, измами, в т.ч. с акцизи, с ДДС и др., трафик на оръжие, корупция в областта на спорта, измами с интелектуалната собственост, организирани престъпления срещу собствеността, екологични престъпления.

3 EUROPOL, 2017, SOCTA EU Serious and Organized Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, , p. 7

4 Пак там, p. 15

5 Пак там.

6 UNODC, 2010, The Globalization of Crime (A Transnational Organized Crime Threat Assessment)

3. Организирана престъпна дейност в Черноморския регион

През териториите на държавите в Черноморския регион, а също през акваторията на Черно, Азовско, Егейско и Мраморно море, проливите Босфор и Дарданели организираната престъпност е изградила и поддържа основни канали за незаконно придвижване на наркотици, оръжие, хора и контрабандни стоки от Близкия Изток и Централна и Южна Азия към Европа.

Международният трафик на наркотици и хора остават водещи престъпни дейности за региона. Към тях трябва да се прибави и контрабандата на различни стоки – алкохол, тютюн, тютюневи изделия и др. Предвид процесите в Близкия Изток през последните години, в Черноморския регион силно засилено е прехвърлянето на мигранти (известно още като каналджийство) от Близкия Изток и Централна Азия към Европа и на съмнителни елементи от Европа към Близкия Изток. Специфичен вид престъпления са престъпленията, свързани с ядрената сигурност и по-конкретно трафикът на ядрени материали.

Трафикът на наркотици е най-доходоносният престъпен бизнес през последните десетилетия. Черноморският регион се явява главно транзитен за трафика на наркотични вещества, като много малка част се разпределя за местния пазар. За това свидетелстват многобройните разкрития на властите в държавите, често пъти действащи в сътрудничество помежду си. Основният поток е от Афганистан към различните части на Европа. Синтетичните наркотици се движат в обратна посока – от Западна Европа към Балканите и Азия. Малки количества се произвеждат на територията на региона – основно канабис.

През ноември 2017 г. турският министър на търговията и митниците Бюлент Тюфенкчи, цитиран от Анадолската осведомителна агенция, посочва, че в резултат на 5 000 операции през първите 11 месеца на същата година обемът на конфискуваните наркотици в Турция е рекордно голям – 26 т. Стойността им възлиза на \$ 547.7 млн. За същия период на 2016 г. обемът е бил едва 2.3 т.⁷

През 2017 г. българските митнически власти също за задържали рекордни количества наркотични вещества. По информация на Агенция „Митници“, разпространена от средствата за масова информация, в

⁷ „Drug seizures in Turkey reach 'all-time record'“, 30.11.2017, <<http://aa.com.tr/en/todays-headlines/drug-seizures-in-turkey-reach-all-time-record/986258>>, [20.12.2017]

периода януари-септември 2017 г. само при 8 случая са задържани 577 кг. хероин. Това количество е с 60% повече от задържаното през цялата 2016 г. Освен хероина, всички други видове заловени наркотици са с 10% повече в сравнение с 2016 г. Задържаното количество кокаин е малко над 27 килограма.⁸

Наред със законната търговия с оръжие и боеприпаси от и през Черноморския регион, която бележи покачване през последните години, тенденции към повишаване се наблюдава и по отношение на незаконния трафик.⁹ *Трафикът на оръжие*, разбран като всеки случай на незаконна покупка, продажба, доставка, движение или прехвърляне на оръжие, неговите части или амуниции, в Черноморския регион е свързан преди всичко с конфликтите, които се водят в него или в близост до него.

Позовавайки се на различни източници, изследователи от TRANSCRIME обобщават, че основните доставчици на незаконно оръжие в Европа са бившите югославски републики, бившите съветски републики и държави от Близкия Изток. В същия доклад се посочва, че Балканите са бил основен източник на огнестрелни оръжия от края на Студената война поради наличието на много запаси в региона.¹⁰

Поне по официални данни конфискуваните количества на незаконно продавано, закупено, транспортирано или прехвърлено оръжие през последните 5-6 години не са големи. Въпреки това този вид трафик се развива в региона. Организираната престъпност се възползва от ситуацията в Украйна, от която се изнася оръжие за Русия или през нейната територия, или през черноморското пристанище Одеса за воюващи групировки в Северен Кавказ, Северна Африка и Близкия Изток. Има случаи на заловено оръжие от Украйна за Западна Европа.¹¹

8 „2017-a – рекордна по заловена дрога“, 02.09.2017, <<https://www.dnes.bg/crime/2017/09/02/2017-a-rekordna-po-zalovena-droga-kriiat-ia-v-plochki-v-piureta.352256>>, [18.12.2017]

9 Marzouk , Lawrence, Ivan Angelovski, Miranda Patrucic, „Making a Killing: The 1.2 Billion Euro Arms Pipeline to Middle East“, *BalkanInsight*, 27.07.2016, <<http://www.balkaninsight.com/en/article/making-a-killing-the-1-2-billion-euros-arms-pipeline-to-middle-east-07-26-2016>>, [17.01.2018]

10 Fighting Illicit Firearms Trafficking Routes and Actors at European Level, Final Report of Project FIRE, 2017, Ed. Ernesto Savona and Marina Mancuso, p. 56

11 Prentice, Alessandra , Anton Zverev, „Ukraine, after war, becomes a trove for black market arms trade“, 25.07.2016, <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-arms-insight/ukraine-after-war-becomes-a-trove-for-black-market-arms-trade-idUSKCN1050ZE>>, [17.01.2018]

Трафикът на хора е много сериозен проблем в световен мащаб. По същество представлява престъпна дейност, нарушаваща основни човешки права. Неслучайно е наричан „съвременно робство“. Съществува под най-различни форми, като най-разпространени са трафикът на хора с цел сексуална и трудова експлоатация. Според Глобалния доклад за трафика на хора, представен през 2016 г. от Офиса за наркотиците и престъпността на ООН, делът на трафика за сексуална експлоатация е 54%, на трафика за трудова експлоатация е 38%, а на останалите форми на трафик на хора се падат 8%.¹² Основната причина, която го обуславя, е бедността и съществуващите икономически условия като цяло.¹³ Други причини са наличието на конфликти, които причиняват предвиждането на големи маси от уязвими хора, а също културните условия в отделните страни.

Социално-икономическият профил на държавите в Черноморския регион, наред с неговото географско положение, предопределят той да бъде преди всичко източник и транзитна територия за жертвите на трафик на хора. Преобладаващи са трафикът на хора с цел сексуална и трудова експлоатация. Наблюдава се и специфични видове трафик – трафик/продажба на бебета и трафик на органи.

Трудно може да бъде дадена точна статистика за броя на жертвите на трафик на хора в рамките на държавите от Черноморския регион и такива, които произлизат от него. Много от случаите не са известни, а жертвите се местят от едно място на друго. Понякога самите жертви не се възприемат като такива. Обикновено данните се отнасят за минал период, една-две години назад във времето (напр. Глобалния доклад за трафика на хора за 2016 г. на Офиса за наркотиците и престъпността на ООН представя данни за периода 2012-2014 г.)

Установено е, че млади жени от България, Молдова, Украйна, Румъния и Русия, а също Албания, Македония и Сърбия стават жертви на трафик на хора с цел сексуална експлоатация в по-богатите страни на

¹² 2016 Global Report on Trafficking in Persons, UNDCO, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Trafficking_in_Persons.pdf>, p. 6

¹³ Пудин, К., „Социално-икономически причини за трафика на хора“, 2010, В „Трафик на хора. Социално-икономически аспекти.“, Ч. 1, монография на катедра „Национална и регионална сигурност“ и Център за стратегически изследвания в отбраната и сигурността, УНСС, научна редакция проф. д-р Стефан Христов, УИ „Стопанство“, с. 59 – 69

Западна, Южна и Северна Европа. В цитирания вече Глобален доклад за трафика на хора за 2016 г. на ООН е посочено, че за периода 2012-2014 г. около 47% от жертви на трафик на хора в Западна и Северна Европа, вкл. Гърция и Турция са от Централна (14%) и Югоизточна Европа (33%). Жертви от България или Румъния са открити почти във всяка страна в този подрегион. Делът на жертвите от Западните Балкани е по-малък.¹⁴

Турция и Гърция, като по-богати държави, освен транзитни територии са и крайна дестинация за някои от видовете трафик на хора. Турция е крайна дестинация за жертви на трафик на хора с цел сексуална експлоатация от балканските страни, а също от държави от Източна Азия и Близкия Изток. През последните години в страната стават известни много случаи на трафик на органи. В Гърция се забелязва засилен трафик на хора с цел трудова експлоатация, а също трафик на бебета от България.

Русия също е източник на трафик на хора. Много примери свидетелстват за наличието на добре организирани банди, често пъти ръководени от жени, които се занимават с рекрутирането на жертви с цел сексуална експлоатация.

Каналджийство, свързано с незаконното прехвърляне на хора през държавните граници на една страна в друга, е изключително засилено през последните години в Черноморския регион. През него преминава т.нар. Балкански маршрут, по който големи потоци от хора от Африка (Судан, Нигерия, Етиопия, Чад), Близкия Изток (Сирия, Иран, Ирак) и Централна Азия (Афганистан) се придвижват към Западна Европа и преди всичко към Германия.

Балканският маршрут започва от Турция. Избягвайки сухоземната граница с България и Гърция, по която са изградени възпрепятстващи съоръжения, мигрантите достигат гръцките острови в Егейско море. След което продължават през Македония, Сърбия, Хърватия и Унгария към крайната си цел Германия или Италия.

Особено критичен от гл. т. на миграционните потоци е периодът 2015-2016 г. През септември 2015 г. 1 млн. мигранти, тръгнали от Турция, много бързо достигат Западна Европа. Придвижването им е улеснено от решението на правителствата на държавите, през които

14 2016 Global Report on Trafficking in Persons, p. 75

транзитно преминават мигрантите, да не се противопоставят и да им окажат съдействие.¹⁵

След промяна в позицията на правителствата на държавите от този Балкански маршрут и взетите мерки, започва да се наблюдават случаи на придвижване през Черно море. Мигрантите тръгват от турски черноморски пристанища и се отправят към Румъния.¹⁶

Въпреки че България не е в епицентъра на Балканския маршрут, каналджийството се развива и тук. През септември 2015 г. българските власти разбиват канал за прехвърляне на мигранти от България в Сърбия. Задържани са двама каналджии – български граждани и 58 афганистанци. Това съвсем не е единственият случай. През май 2017 г. е разбит канал за незаконно преминаване на границата, който е действал на летище „София“.

Контрабандата, разбрана като незаконно транспортиране на стоки през държавни граници в нарушение на установените правни норми, е добре организирана в Черноморския регион. Обект на тази престъпна дейност стават различни видове акцизни стоки – тютюн и тютюневи изделия, алкохол, а също детски играчки, дрехи, луксозни стоки и др. Някои от тях се произвеждат в рамките на региона, други се внасят от други региони. Част от тях преминават транзит, друга част остават, за да бъдат пласирани в него.

Подобно на наркотиците, количествата на задържани от властите на държавите в Черноморския регион незаконни цигари и тютюневи изделия бележи ръст през последните години. Интересното при контрабандата на тютюн и тютюневи изделия е, че освен от и за съседни региони, тя се извършва и между държавите в Черноморския регион.

За организираността на контрабандата на цигари в Черноморския регион също свидетелстват много на брой примери. През лятото на 2015 г. турските власти конфискуват 3.5 млн. къса цигари (на стойност \$ 8 млн.) на границата с Грузия – ГКПП Сарп. Арестувани са 15 лица, като 5 от тях са митнически служители.¹⁷ В рамките на операция „Щит“, провеждана срещу контрабандата на цигари от Национална агенция

¹⁵ Quercia, P., „The Balkans and the Black Sea“, Osservatorio Strategico 2017– Year XIX issue V, p. 17

¹⁶ Пак там

¹⁷ „Customs make Turkey's largest cigarette seizure“, 05.08.2015, <<http://aa.com.tr/en/turkey/customs-make-turkeys-largest-cigarette-seizure/19633>>, [05.08.2017]

„Фискална администрация“, през март 2014 г. румънските митничари изземват в пристанището на гр. Констанца рекордните за страната 14 млн. къса нелегални цигари (на стойност EUR 2.8 млн.). Цигарите са открити в кораб, превозващ по документи хартия за копирни машини от Тайланд. Крайната дестинация на „хартията“ е Букурещ. През декември 2012 г. в Албита, край бреговете на р. Прут, на границата с Молдова, румънските власти конфискуват 12 млн. къса цигари.¹⁸

В началото на 2017 г. Агенция „Митници“ в България отчита за 2016 г. задържани над 43.9 млн. къса нелегални цигари, което е с 47.0% повече в сравнение с 2015 г. Задържаният нелегален тютюн за пушене е с 80% повече или общо 51 722 кг.¹⁹ Количеството задържани цигари в периода януари-ноември 2017 г. е 36.6 млн. къса, което е по-малко в сравнение с 2016 г., но повече от 2014 г. – 32.2 млн. къса и 2015 г. – 27.7 млн. къса. През 2012 г. българските митнически служители са задържали рекордните 83.6 млн. къса цигари.²⁰

Трафикът на ядрени материали в Черноморския регион следва да се разглежда в контекста на ядрената сигурност. Според дефиницията на Международната агенция за атомна енергия (МАЕА) тя предполага предотвратяване и разкриване, а също реакция при кражби, саботаж, неоторизиран достъп, незаконно прехвърляне или други злонамерени действия, свързани с ядрени или други радиоактивни вещества или техните прилежащи съоръжения.²¹

Трафикът на ядрени и други радиоактивни вещества е признат за потенциална заплаха за международната сигурност и неразпространението на ядрени оръжия в началото на 90-те години. Макар че инциденти от рода на кражби и загуба на контрол над радиоактивни вещества са наблюдавани и по-рано, колапсът на бившия Съветски съюз през 1991 г. е водеща причина за появата на тази реална заплаха.²² При

18 „Record cigarette seizure in Constanta Port: 14 million cigarettes worth almost EUR 3m“, 14.03.2017, <<http://www.romaniajournal.ro/record-cigarette-seizure-in-constantia-port-14-million-cigarettes-worth-almost-eur-3m/>>, [04.01.2018]

19 Годишен отчет за 2016 г., Агенция „Митници“, <<http://www.customs.bg/bg/pubs/7028>>, [04.01.2018]

20 Задържани цигари и тютюн, предназначени за нелегално разпространение 2012 – 2017 – до ноември 2017 г вкл., <<http://www.customs.bg/bg/page/302>>, [04.01.2018]

21 IAEA Nuclear Security Culture Series № 7, Vienna, 2008, p. 3

22 Zaitseva Lyudmila, Friedrich Steinhäusler, „Nuclear Trafficking Issues in the Black Sea Region“, EU-Non-proliferation Consortium. Non-proliferation Papers, № 39, 2014, p.4

тези условия се оказва, че в региона на Черно море рискът от трафик на ядрени материали е висок. По данни на Международната агенция за атомна енергия (МААЕ), която от 1995 г. поддържа База от данни за инцидентите и трафика на радиоактивни материали, през последните години се отчита увеличаване на случаите на неоторизиран достъп до радиоактивни материали, а също кражбите и загубите на такива.²³

В публикацията си *Зайцева и Стайнхауслер*, позовавайки се на Станфордската База от данни за контрабанда, кражба на ядрени материали и радиоактивни източници извън контрол (DSTO) посочват, че в периода 1991-2012 г. в държави-членки на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество (без Албания и Сърбия) са регистрирани 631 случая на трафик на ядрени материали. Повече от половината – 298 са на територията на Руската федерация. На второ място в тази класация е Украйна, следвана от Турция, Грузия и Румъния. Същите автори подчертават, че е възможно инцидентите в някои от страните да са по-високи от регистрираните.²⁴

Изброените форми на организирана престъпност в Черноморския регион често са съпътствани от други престъпни явления. Например едно от тях е *прането на пари*. Както отбелязва *Георги Петрунов*, то представлява вторична престъпна дейност, при която генерираните от престъпна дейност „мръсни пари“, се появяват като „чисти“ – така сякаш са получени от легална дейност.²⁵

Друго такова съпътстващо явление е корупцията. Съществуват много дефиниции на понятието. Една от тях е на Световната банка. Според нея корупцията представлява злоупотреба с обществена власт в частна полза. В Юридическия речник *Георги Георгиев* и *Любен Велинов* обясняват явлението корупция по следния начин: „антиобществено явление, характеризиращо се с морална поквара на личността или социална група и с противозаконно използване на служебно или друго положение за получаване на противозаконна облага. Най-ярката проява на корупцията е подкупът.“²⁶

23 IAEA Incident and Trafficking Database (ITDB), Incidents of nuclear and other radioactive material out of regulatory control, 2016 Fact Sheet

24 Zaitseva Lyudmila, Friedrich Steinhäusler, Цит.сч., p.8

25 Петрунов, Г., 2013, „Противодействие на изпирането на пари“, ИК-УНСС, с. 18

26 Георгиев, Г. Хр., Л. Ст. Велинов, 1994, „Юридически речник“, изд. „Отечество“, с.51

Съществува връзка между организираната престъпност и тероризма. Често пъти дейността на терористични организации се финансира от престъпна дейност.

Заклучение

Черноморският регион не може да бъде разглеждан като самостоятелен субект в международните отношения, но би могъл да се разглежда като субект на сигурността. Върху цялостната картина на сигурността в него оказват влияние кръстопътното му географско положение, а също и фактът, че се явява граница между две религии и култури, етническото разнообразие, наличието на държави с различни запаси от стратегически ресурси, икономически потенциал, политическа тежест в международните отношения и вътрешнополитически системи.

Дейността на организираната престъпност (местна, национална и транснационална) е изключително активна в Черноморския регион. Тя се проявява в най-различни форми, като най-разпространени са различните видове трафик. Водещо място сред тях има трафикът на наркотици и трафикът на хора с цел трудова и сексуална експлоатация. През последните години изключително засилени са каналджийството, а също контрабандата на различни акцизни стоки – тютюн, тютюневи изделия, алкохол и др. Широко разпространени са и вторичните престъпни дейности, в т.ч. корупцията и прането на пари.

Всяка от страните в региона провежда своя политика за справяне със заплахата, наречена „организирана престъпност“, включваща разработването на съответните документи на стратегическо, организационно и оперативно ниво, а също заделянето на съответните ресурси – човешки, материални и финансови. За да бъде ефективно противодействието срещу нея е необходимо обединяването на усилията на държавите в региона. Само така негативните икономически и социални последици за тях, от които страдат и обикновените граждани, ще бъдат ограничени.